

Світлана ГОРДЕНКО,

orcid.org/0000-0003-3581-8630

кандидат історичних наук, доцент кафедри медико-біологічних дисциплін і валеології ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (Україна, Переяслав-Хмельницький) svetagordenko@ukr.net

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ І СТАНОВЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

У статті проведений аналіз історичних фактів становлення та розвитку цивільного захисту в Україні, а саме сучасний стан. Розглянута розширена модель управління безпекою, принципи та завдання цивільного захисту. Доведено, що створення єдиної державної системи цивільного захисту є складовою національної безпеки, а виконання її завдань – важливим обов'язком органів виконавчої влади всіх рівнів. З'ясовано, що на сучасному етапі основною метою державної політики у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій є забезпечення гарантованого рівня безпеки особистості, суспільства і держави в межах науково обґрунтованих критеріїв прийнятної ризику.

Ключові слова: історія розвитку, цивільний захист, завдання, законодавство, безпека.

Svitlana HORDENKO,

Ph D (History) Assistant Professor of Department of Medico-Biological Disciplines and Valeology, SHEE «Hryhoriy Skovoroda Pereyaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University» (Ukraine, Pereyaslav-Khmelnytskyi) svetagordenko@ukr.net

THE HISTORY OF DEVELOPMENT AND FORMATION OF CIVIL PROTECTION IN UKRAINE

The article treats of an analysis of historic facts of formation and developments of civil protection in Ukraine, namely, its contemporary station. An expanded model of safety management, the principles and a problem of civil protection are considered. It has been proved that the creation of a uniform state system of civil protection is a compound of national safety, whereas the performance of its problems is an important duty of enforcement authorities of all levels. It has been found out that at the present stage the state policy main objective in the sphere of protection of the population and territories from emergency situations is the maintenance of the guaranteed level of safety of every person, the whole society and the state within the borders of a scientifically founded criteria of a acceptable risk.

Key words: development history, civil protection, task, legislation, safety.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток Української держави характеризується переломним моментом у пріоритетах безпеки особистості і держави загалом, а розв'язання проблем цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на сучасному етапі є однією з найважливіших функцій держави.

Будь-який напрям державної політики, в тому числі й у сфері цивільного захисту, формується під впливом певних історичних умов, що дає змогу простежити процес її становлення, визначити позитивні і негативні тенденції розвитку, стати ключем до розв'язання завдань, які постають перед державою.

Аналіз досліджень. Наукові праці вітчизняних учених складають публікації з питань становлення і управління у сфері цивільного захисту. До них можна зарахувати роботи таких науковців, як О. Альбошій, С. Андреев, М. Андрієнко, В. Антонєць, В. Доманський, Л. Жукова, Н. Клименко, О. Мельниченко, Р. Приходько, О. Труш, В. Тищенко, А. Чубенко, І. Шпильовий. Наукові студії цих авторів спрямовані на дослідження проблем державного управління у сфері цивільного захисту, у них запропоновано різні методи та напрями оптимізації і модернізації державного управління у зазначеній сфері.

Метою написання статті є здійснення аналізу історичного шляху розвитку і становлення цивільного захисту України на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Сучасна історія цивільного захисту України веде свій початок від 1991 р., коли Україна набула статусу самостійної, незалежної держави. У ст. 3 Конституції України зазначено, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» (КУ, 1997).

Уроки Чорнобиля та інші надзвичайні ситуації вказали на необхідність проведення цілого комплексу організаційних заходів та прийняття управлінських рішень з метою приведення системи цивільної оборони у відповідність до соціально-економічних перетворень, які проводилися на той час у державі, та наявних загроз. З набуттям Україною незалежності, враховуючи накопичений досвід, з метою удосконалення роботи щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, надання їй загальнонаціонального характеру, виведення її на рівень державної політики було розпочато інституційне будівництво цивільного захисту України, у тому числі через законодавче оформлення цивільної оборони як державної системи органів управління та сил для організації і здійснення заходів щодо захисту населення від впливу наслідків надзвичайних ситуацій. Необхідність інституційних перетворень у системі цивільної оборони було продиктоване, передусім логікою загальнодержавного будівництва з використанням успадкованих від СРСР органів державного управління та наявних сил і засобів.

У 1992 р. систему цивільної оборони було виведено із сфери військової організації і передано у підпорядкування Кабінету Міністрів України. Верховною Радою України було схвалено Концепцію цивільної оборони України (ПВРУ, 1992), а у 1993 році прийнято Закон України «Про цивільну оборону» (ЗУ, 1993), який став одним із інструментів реалізації вищезгаданої концепції та юридичною основою для діяльності в державі системи, що спрямована на захист населення від наслідків надзвичайних ситуацій. Законом першочергово закріплено права кожного громадянина стосовно захисту від наслідків надзвичайних ситуацій. Підкреслено, що громадяни України мають права на захист свого життя і здоров'я від наслідків аварій, катастроф, значних пожеж, стихійного лиха і вимагати від уряду України, інших органів державної виконавчої влади, адміністрації підприємств, установ і організацій, незалежно від форм власності і господарювання, гарантій щодо забезпечення його реалізації.

У червні 1996 р. на базі штабу цивільної оборони України і Мінчорнобиля було створено Міністерство з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи. З цього часу Міністерство надзвичайних ситуацій стає головним (провідним) органом у системі центральних органів виконавчої влади щодо забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільної оборони, рятувальної справи, створення і функціонування страхового фонду документації, поводження з радіоактивними відходами, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, запобігання цим ситуаціям та реагуванням на них, ліквідації їх наслідків та наслідків Чорнобильської катастрофи, здійснює керівництво дорученою йому сферою управління та несе відповідальність за її стан і розвиток (УПУ, 1996).

За ініціативою Міністерства надзвичайних ситуацій в Україні розробляється і приймається ціла низка законодавчих актів, указів та розпоряджень Президента України, рішень Кабінету Міністрів України в сфері захисту населення від надзвичайних ситуацій. Особливого значення набуває затверджене Кабінетом Міністрів України «Положення про єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру», яке детально розкривало сутність цієї системи, визначало її склад, основні завдання та порядок створення і функціонування (ПКМУ, 1998), а також закон «Про аварійно-рятувальні служби» (ЗУ, 1999), який сприяв активному процесу формування аварійно-рятувальних служб.

Важливим кроком у становленні системи ЦЗ стає прийняття у 2000 р. Закону України «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру» (ЗУ, 2000), який визначив організаційні та правові основи захисту громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які перебувають на території України, захисту об'єктів виробничого і соціального призначення, докільля від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. На рівні законодавства затверджений статус Єдиної державної системи запобігання надзвичайним ситуаціям техногенного та природного характеру і реагування на них. На цьому практично і завершується перший етап процесу становлення цивільного захисту України.

Другий етап процесу становлення цивільного захисту (2003 – 2007) під час якого було здійснено низку інституційних перетворень, спрямованих як на реорганізацію Міністерства надзвичайних ситуацій так і на перебудову організаційної структури цивільної оборони. Саме на цьому етапі відбулася демілітаризація цивільної оборони, а також поступовий перехід від використання терміна «цивільна оборона» на термін «цивільний захист», оскільки поняття «захисту», на думку багатьох фахівців, є більш розширеним у порівнянні з «обороною», тобто вважається, що захист включає в себе і оборону та може використовуватися як для мирного так і для воєнного часу. Реформи другого етапу передбачали наближення системи цивільного захисту України до європейських норм і стосувалися радше загальної структури сектору безпеки України, ніж функціонування системи цивільного захисту. Водночас йшли процеси демілітаризації інших силових структур. Демілітаризація військ цивільної оборони пояснювалася тим, що в європейських країнах захист населення від надзвичайних ситуацій здійснюється, як правило, невоєнізованими формуваннями. Найбільш системні зміни у сфері цивільного захисту почали відбуватися з 2003 року після Указу Президента України «Про заходи щодо удосконалення системи державного управління у сфері пожежної безпеки, захисту населення та територій від наслідків надзвичайних ситуацій» (УПУ, 2003), та прийняття державної програми перетворення військ цивільної оборони України, органів і підрозділів державної пожежної охорони на оперативно-рятувальну службу цивільного захисту (УПУ, 2003) з покладенням на неї завдань з реагування на усі види загроз.

У 2004 р. був прийнятий Закон України «Про правові засади цивільного захисту» (ЗУ, 2004), який визначав правові та організаційні засади у сфері цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного, природного та військового характеру, повноваження органів виконавчої та інших органів управління, порядок створення і застосування сил, їх комплектування, проходження служби, а також гарантії соціального і правового захисту особового складу органів та підрозділів цивільного захисту.

Сам термін «цивільний захист» визначався як система організаційних, інженерно-технічних, санітарно-гігієнічних, протиепідемічних та інших заходів, які здійснюються центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підпорядкованими їм силами і засобами, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, добровільними рятувальними формуваннями, що забезпечують виконання цих заходів, з метою запобігання надзвичайним ситуаціям, які загрожують життю та здоров'ю людей, завдають матеріальних збитків у мирний час і в особливий період, та їх ліквідації (Стеблюк, 2006: 19).

До основних завдань цивільного захисту віднесено:

- розвиток національної економіки у напрямках, які виключають можливість виникнення надзвичайних ситуацій;
- збирання та аналітичне опрацювання інформації про надзвичайні ситуації;
- прогнозування та оцінка соціально-економічних наслідків надзвичайних ситуацій, визначення на основі прогнозу потреби в силах і засобах, необхідних для запобігання їм та ліквідації їх;
- здійснення нагляду і контролю у сфері цивільного захисту;
- розроблення і виконання законодавчих та інших нормативно-правових актів, дотримання норм і стандартів у сфері цивільного захисту;
- розроблення і здійснення запобіжних заходів у сфері цивільного захисту;
- створення, збереження і раціональне використання матеріальних ресурсів, необхідних для запобігання надзвичайним ситуаціям;
- розроблення та виконання науково-технічних програм, спрямованих на запобігання надзвичайним ситуаціям;
- оперативне оповіщення населення про виникнення або загрозу виникнення надзвичайної ситуації, своєчасне та достовірне інформування про обстановку, яка складається, і вжиті заходи для запобігання надзвичайним ситуаціям;
- організація захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, надання невідкладної психологічної, іншої допомоги потерпілим;
- проведення невідкладних робіт із ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та організація життєзабезпечення постраждалого населення;

- забезпечення постійної готовності сил і засобів цивільного захисту до запобігання надзвичайним ситуаціям та ліквідації їх наслідків;
- надання з використанням засобів цивільного захисту оперативної допомоги населенню у разі виникнення несприятливих побутових або нестандартних ситуацій;
- навчання населення способів захисту в разі виникнення надзвичайних, несприятливих побутових або нестандартних ситуацій та організація тренувань;
- міжнародне співробітництво у сфері цивільного захисту (Васійчук, 2010: 44).

Законом була утворена Єдина державна система цивільного захисту населення територій, структуру якої становлять центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування і створювані ними функціональні та територіальні підсистеми єдиної системи цивільного захисту. Саме на них покладалася реалізація державної політики у сфері цивільного захисту. Загальне керівництво єдиною системою цивільного захисту покладено на Кабінет Міністрів України. Начальником цивільного захисту України визначено Прем'єр-міністра. Безпосереднє керівництво діяльністю Єдиної державної системи цивільного захисту покладено на спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань цивільного захисту, яким стало Міністерство надзвичайних ситуацій України.

Визначений склад сил цивільного до яких віднесені:

- оперативно-рятувальна служба цивільного захисту;
- спеціальні (воєнізовані) і спеціалізовані аварійно-рятувальні формування та їх підрозділи;
- аварійно-відновлювані формування, спеціальні служби центральних та інших органів виконавчої влади, на які покладено завдання цивільного захисту;
- формування особливого періоду;
- авіаційні та піротехнічні підрозділи;
- технічні служби та їх підрозділи;
- підрозділи забезпечення та матеріальних резервів.

Третій етап історичного розвитку системи цивільного захисту в Україні розпочався у 2008 р., коли рішенням Ради національної безпеки і оборони України (РП НБОУ, 2008) стан системи цивільного захисту був визнаний неадекватним сучасним реаліям, а діяльність органів державної влади у цій сфері недостатньою. Водночас знадобилося ще п'ять років, щоб на законодавчому рівні сформувався оновлене обличчя цивільного захисту, хоча протягом цього часу були спроби наведення ладу у системі управління цивільного захисту зокрема, з упорядкування функцій і повноважень органів управління територіальних підсистем Єдиної державної системи цивільного захисту та підвищення рівня захищеності населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру а також пожеж. Було прийнято низку державних програм серед яких: «Загальнодержавна цільова програма розвитку цивільного захисту на 2009 – 2013 роки»; (ПКМУ, 2009) «Державна цільова соціальна програма забезпечення пожежної безпеки на 2012 – 2015 роки», (ПКМУ, 2012). На жаль, дуже багато заходів цих програм з причин неналежного (недостатнього) фінансування залишилися невиконаними, і як наслідок – суттєвих змін, які б наблизили систему цивільного захисту України до аналогічних систем європейських країн, не відбулося.

2 жовтня 2012 р. Верховна Рада України ухвалила Кодекс цивільного захисту України, він забезпечить належне функціонування цілісної системи цивільного захисту в Україні, усуває суперечності та дублювання законодавства, розмежовує повноваження і функції центральних і місцевих органів виконавчої влади, суб'єктів господарювання, визначить у єдиному законодавчому акті засади державної політики у сфері цивільного захисту (УПУ, 2011).

Кодекс цивільного захисту України вступив у дію з 1 липня 2013 р. внаслідок чого втратили чинності сім законів України: «Про правові засади цивільного захисту», «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру», «Про пожежну безпеку», «Про аварійно-рятувальні служби», «Про війська Цивільної оборони України», «Про Цивільну оборону», «Про загальну структуру і чисельність військ Цивільної оборони».

Одним з найважливіших досягнень Кодексу цивільного захисту України є впровадження заходів для зменшення наглядових і контрольних функцій у сфері техногенної та пожежної безпеки. Також передбачається скасування процедури отримання дозволів органів пожежної безпеки на

початок робіт, встановлення виключно судового порядку зупинення роботи суб'єктів господарювання і лише за наявності порушень, що створюють загрозу життю або здоров'ю людей.

Висновки. Отже, проведений аналіз історичного розвитку і становлення цивільного захисту в Україні показав, що система забезпечення національної безпеки України, а також основні чинники, що впливають на стан цивільного захисту в сучасних умовах, займає одне з провідних місць у системі забезпечення національної безпеки держави.

Для підвищення ефективності системи управління процесами у сфері цивільного захисту і подолання негативних тенденцій слід забезпечити реалізацію цілеспрямованої державної політики у сфері цивільного захисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

- Васійчук, 2010 – Васійчук В. О., Гончарук В. Є., Качан С. І., Мохняк С. М. Основи цивільного захисту: навч. посібник., Львів, видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. 417 с.
- ЗУ, 2000 – Закон України 8.06.2000 р. № 1809-III м. Київ «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру». [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://earch.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/TM009983.html
- ЗУ, 1993 – Закон України від 03.02.1993 р. № 2974–XII м. Київ «Про цивільну оборону України». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2974-12>
- ЗУ, 1999 – Закон України від 14.12.1999 р. № 1281–XIV м. Київ «Про аварійно-рятувальні служби». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.interbuh.com.ua/ua/view/oneregulations/7348>
- ЗУ, 2004 – Закон України від 24.06.2004 р. № 1859–IV м. Київ, «Про правові засади цивільного захисту». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1859-15>
- КУ, 1997 – Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28. 06. 1996 р. К.: Парламентське вид-во, 1997. 98 с.
- ПВРУ, 1992 – Постанова Верховної Ради України від 28.10.1992 р. № 2746–XII, м. Київ «Про Концепцію Цивільної оборони України». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2746-12>
- ПКМУ, 1998 – Постанова Кабінету Міністрів України від 3.08.1998 р. № 1198. «Про єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1198-98-p>
- ПКМУ, 2009 – Постанова Кабінету Міністрів України від 25.02.2009 р. № 156. «Про затвердження загальнодержавної цільової програми розвитку цивільного захисту» на 2009 – 2013 роки. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/4909-17>
- ПКМУ, 2012 – Постанова КМУ від 27 червня 2012 р. № 590 Київ. «Про затвердження Державної цільової програми забезпечення пожежної безпеки на 2012–2015 роки». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/870-2002-p>
- РР НБОУ, 2008 – Рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про стан функціонування єдиної державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру» від 16.05.2008р. (введено в дію Указом Президента № 590/2008 від 26.06.2008р.[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0019525-08>
- Стеблюк, 2006 – Стеблюк М. І. Цивільна оборона: Підручник. Київ: Знання, 2006. 487 с.
- УПУ, 1996 – Указ Президента України від 28.10.1996 № 1005/96 «Про Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1005/96>
- УПУ, 2003 – Указ Президента України від 27.01.2003 р. № 47/2003 «Про заходи щодо удосконалення системи Державного управління у сфері пожежної безпеки, захисту населення та територій від наслідків надзвичайних ситуацій». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/20/2013>
- УПУ, 2003 – Указ Президента України від 19.12.2003 р. № 1467/2003 «Про Державну програму перетворення військ Цивільної оборони України, органів і підрозділів державної пожежної охорони в Оперативно-рятувальну службу цивільного захисту на період до 2005 року» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1467/2003>
- УПУ, 2011 – Указ Президента України від 6.04.2011 року № 392 «Питання Державної інспекції техногенної безпеки України». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/392/2011>

REFERENCES

- Vasiychuk, 2010 – Vasiychuk V. O., Goncharuk V. E., Kachan S. I., Mokhnyak S. M. Osnovi tsivilnogo zakhistu: navch. posibnik [Fundamentals of Civil Protection: A Training Manual]. Lviv, vydavnistvo Natsionalnogo universitetu «Lvivska politekhnik», 2010. 417 s. [in Ukrainian]

ZU, 1993 – Zakon Ukraini vid 03.02.1993 r. № 2974-XII m. Kiiv «Pro tsivilnu oboronu Ukraini». [Law of Ukraine of 03.02.1993. № 2974-XII m. Kiev «On the Civil Defense of Ukraine».]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2974-12>[in Ukrainian]

ZU, 1999 – Zakon Ukraini vid 14.12.1999 r. № 1281-XIV m. Kiiv «Pro avariyno-ryatuvalni sluzhbi». [The Law of Ukraine of 14.12.1999 № 1281-chiv m. Kiev «On the emergency rescue services».]. URL: <http://www.interbuh.com.ua/ua/view/oneregulations/7348>[in Ukrainian]

ZU, 2000 – Zakon Ukraini 8.06. 2000 r. № 1809-III m. Kiiv «Pro zakhist naseleण्या i teritoriy vid nadzvichaynikh situatsiy tekhnogenogo ta prirodnogo kharakteru». [The Law of Ukraine 8.06.2000 № 1809-III m. Kiev «On the Protection of the Population and Territories from Emergencies of Technogenic and Natural Character».]. URL: http://earch.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/TM009983.html[in Ukrainian]

ZU, 2004 – Zakon Ukraini vid 24.06. 2004 r. № 1859-IV m. Kiiv, «Pro pravovi zasadi tsivilnogo zakhistu». [The Law of Ukraine of 24.06.2004 No. 1859-IV m. Kiev, «On the Legal Basis of Civil Protection».]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1859-15> [in Ukrainian]

KU, 1997 – Konstitutsiya Ukraini: Priynyata na p'yatyi sesii Verkhovnoi Radi Ukraini 28.06.1996 r. [The Constitution of Ukraine: Adopted at the fifth session of the Verkhovna Rada of Ukraine on June 28, 1996]. – K.: Parlamentske vid-vo, 1997. 98 s. [in Ukrainian]

PVRU, 1992 – Postanova Verkhovnoi Radi Ukraini vid 28.10.1992 r. № 2746-XII, m. Kiiv «Pro Kontseptsiyu Tsivilnoi oboroni Ukraini». [Decree of the Verkhovna Rada of Ukraine of 28.10.1992. № 2746-XII, Kiev. On the Concept of the Civil Defense of Ukraine]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2746-12> [in Ukrainian]

PKMU, 1998 – Postanova Kabinetu Ministriv Ukraini vid 3. 08. 1998 r. № 1198. «Pro edinu derzhavnu sistemu zapobigannya i reaguvannya na nadzvichayni situatsii tekhnogenogo ta prirodnogo kharakteru». [Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 3.08.1998 № 1198. «On a Unified State System for the Prevention and Response to Emergencies of Technogenic and Natural Character».]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1198-98-p> [in Ukrainian]

PKMU, 2009 – Postanova Kabinetu Ministriv Ukraini vid 25.02.2009 r. № 156. «Pro zatverdzhennya zagalnoderzhavnoi tsilovoi programi rozvitku tsivilnogo zakhistu» na 2009 – 2013 roki. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 25. 02. 2009 № 156. «On the approval of the national target program for the development of civil protection» for 2009-2013.]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/4909-17> [in Ukrainian]

PKMU, 2012 – Postanova KMU vid 27 chervnya 2012 r. № 590 Kiiv. «Pro zatverdzhennya Derzhavnoi tsilovoi programi zabezpechennya pozhezhnoi bezpeki na 2012 – 2015 roki». [Resolution of Cabinet of Ministers on June 27, 2012. № 590 Kiev. «On approval of the State Target Program for Fire Safety for 2012 – 2015».]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/870-2002-p> [in Ukrainian]

RR NBOU, 2008 – Rishennya Radi natsionalnoi bezpeki i oboroni Ukraini «Pro stan funktsionuvannya edinoi derzhavnoi sistemi zapobigannya i reaguvannya na nadzvichayni situatsii tekhnogenogo ta prirodnogo kharakteru» vid 16.05.2008r. (vvedene v diyu Ukazom Prezidenta № 590/2008 vid 26. 06. 2008 r. [Decision of the National Security and Defense Council of Ukraine «On the state of functioning of a unified state system for the prevention and response to emergencies of anthropogenic and natural character» dated 16. 05. 2008. (Enacted by the Decree of the President № 590/2008 of 26.06.2008). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0019525-08> [in Ukrainian]

Steblyuk, 2006 – Steblyuk M. I. Tsivilna oborona: Pidruchnik.[Civil defense: Textbook] Kiiv: Znannya, 2006. 487 s. [in Ukrainian]

UPU, 1996 – Ukaz Prezidenta Ukraini vid 28.10.1996 № 1005/96 «Pro Ministerstvo Ukraini z pitan nadzvichaynikh situatsiy ta u spravakh zakhistu naseleण्या vid naslidkiv Chornobils'koi katastrofi». [Decree of the President of Ukraine № 1005/96 of 28.10.1996 «On the Ministry of Ukraine for Emergencies and for Protection of Population from the Consequences of the Chernobyl Catastrophe».]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1005/96> [in Ukrainian]

UPU, 2003 – Ukaz Prezidenta Ukraini vid 27.01.2003 r. № 47/2003 «Pro zakhodi shchodo udoskonalennya sistemi Derzhavnogo upravlinnya u sferi pozhezhnoi bezpeki, zakhistu naseleण्या ta teritoriy vid naslidkiv nadzvichaynikh situatsiy». [Yelektronniy resurs]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/20/2013> [in Ukrainian]

UPU, 2003 – Ukaz Prezidenta Ukraini vid 19.12.2003 r. № 1467/2003 «Pro Derzhavnu programu peretvorennya viysk Tsivilnoi oboroni Ukraini, organiv i pidrozdiliv derzhavnoi pozhezhnoi okhoroni v Operativno-ryatuvalnu sluzhbu tsivilnogo zakhistu na period do 2005 roku» [Decree of the President of Ukraine of 19.12.2003 № 1467/2003 «On the State Program for Transformation of the Civil Defense Forces of Ukraine, State Fire Protection Bodies and Units in the Operational and Rescue Service of Civil Protection for the Period Until 2005».]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1467/2003> [in Ukrainian]

UPU, 2011 – Ukaz Prezidenta Ukraini vid 6.04.2011 roku № 392 «Pitannya Derzhavnoi inspektsii tekhnogennoi bezpeki Ukraini». [Decree of the President of Ukraine from 6. 04. 2011 № 392 «Issues of the State Inspection of Technogenic Security of Ukraine».]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/392/2011> [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 8.03.2018 р.